

МІСТО В ХХІ СТОЛІТТІ: РОЗКВІТ ЧИ МУМІФІКАЦІЯ!

О Середюк І., Середюк О., 2008

Чи бути Львову містом еволюційним?

Із усіх форм поселень, винайдених людством, найповніше виконують свої соціальні, виробничі та культурні функції **міста**. Якщо ці функції виконуються за скороченими сценаріями, це має, як правило, негативні наслідки. З тих аспектів твердження, що рівень розвитку суспільного виробництва відбуваються насамперед на стані **міського середовища**, можна віднести до самоочевидних трюїзмів.

Наслідком успішного розвитку суспільного виробництва є задовільний стан міського середовища. Своєю чергою, розвинуте міське середовище позитивно стимулює трансформацію системи суспільних відносин та впливає безпосередньо на сферу суспільного виробництва. Наявність подібного зворотного зв'язку, який має лінійний характер, визначає динаміку розвитку міського середовища.

Історичний досвід свідчить, що практично кожне місто переживало періоди свого розквіту та падіння. Іноді вони повторювались, а іноді міста вже ніколи не могли відродити свої колишні могутність та привабливість. Найбільші міста, особливо в періоди свого розвитку або розквіту, впливають на соціокультурне середовище різних регіонів, країн чи навіть континентів. Незаперечним є глобальний характер впливу містобудівництва на сферу розуму, причому тільки розум спроможний реалізувати управління міським середовищем, зробити його оптимальнішим для зростання виробничих відносин і виробничих сил та запобігти його можливому відмиранню.

Ті механізми логічного розвитку людських поселень та їх ієрархічні узалежнення перевірені багатовіковою практикою людства. Зрозуміло, що описані сценарії припускають активну форму діяльності популяції, яка має репродуктивний, творчий характер. Для ефективності діяльність мусить бути спрямована на створення, як правило, конкурентного міського середовища.

Прикладів еволюційного розвитку подібних міських середовищ, "вкраплень" в історичний контекст, на перший погляд, чужорідних архітектурних форм в архітектурній практиці безліч. Поширені на різних континентах, навіть в різних культурах, вони підкреслюють життєву доцільність подібної практики. Тенденція "примирення" різних форм, стилей, культур особливо активно та ефективно розвивається в столицях. Це природно, адже все нове виникає у столиці.

У **Мадриді**, наприклад, не просто все "перемішалось", а все взаємно доповнюється: "чистіша" готика (історична капела дель Обіспо), бароко (іберійський портал), віденський ренесанс (театр Еспаньйол), арт деко (Палаццо дела Музіка), арт нуво (будівля Авторського Союзу) разом з сучасними будівлями перетворюють місто на справжній музей архітектури під відкритим небом.

Інше іспанське місто – **Барселона** – характеризується середньовічною архітектурою, що не перешкодило Антоніо Гауді перетворити місто на один зі світових центрів сецесії. На цьому архітектурний розвиток Барселони не зупиняється. Двадцятье сторіччя вносить нові імпульси в розвиток міської архітектури. Будуються ультрасучасні виставкові повільйони та футурологічні спортивні споруди, Музей сюрреалізму Жозефа Міро, суперфантазія – маяк "Жінка і птаха".

За цікавою далекосяжною програмою відбудовується **Берлін**. Зруйновані війною історичні перлини архітектури (Стара бібліотека, Старий музей, Державна опера, Палац коронних принців, Поліцейське управління та ін.), збудовані відомими архітекторами, не просто відбудовуються у первісному вигляді. Тактично, зі збереженням історичних та

знакових ідей їх місце займають нові за формою об'єкти з новими сценаріями та програмами. До їхнього проектування запрошуються Норман Фостер, Франк Гері та інші відомі іноземні архітектори. Вони створюють новий експериментальний архітектурний образ Берліна.

Можна було б згадати сучасну забудову інших міст (таких, як Чикаго, Афіни, Сінгапур, Шанхай чи Сідней), відомих своїми футуристичними хмарочосами та сенсаційними будівлями – такими, наприклад, як шанхайська Перлинна телевежа заввишки 468 м чи дивний символ Сіднея – Оперний театр Дж. Уотсона.

Наведені узагальнення будуть ще більше переконливими, стануть прозорими і для непрофесіоналів, а **концепція обрання спрямування сучасної забудови міст** матиме **методологічне** значення за умови, що подальші узагальнення стосуватимуться зрозумілого переміщення в часі функції самої архітектури. Відповідно до логіки часу одні функції виконує **історична** архітектура, інші – **сучасна**. Завдання перших – **культурна**, інших – **цивілізаційна** функція. Пріоритетний розвиток при цьому залишається за творчою, цивілізаційною функцією. Ефект розвитку актуальної культури знижується навіть у разі паралельного розвитку обох функцій, оскільки завжди може створитися умова, коли культурна (історична) функція стає агресивнішою ніж цивілізаційна. Це і сприяє розриву культур. Отже, конструктивна місія культури – в її минулому, в спогляданні в цей час, коли цивілізаційною місією є **побудова** сучасної цивілізації.

Власне намагання “оберігати” культурну забудову минулого та мета “проекувати” нові архітектурні об'єкти “під минуле” дає найбільш негативні, через свою нещирість, надумані результати. Власне вони, а не контрастуючі споруди порушують своєю штучністю гармонію забудови. Насправді, жити в історичних контрастах логічніше, ніж у муміфікованому середовищі. Тільки такі, “контрастні” міста являють собою джерела високої архітектурної культури.

Розглянемо, як нові архітектурні тренди підняли значимість таких міст, як Більбао та Куала Лумпур. **Більбао** – скромне провінційне промислове місто на півночі Іспанії набуло світової слави притягальним центром наприкінці ХХ ст. після будівництва в місті Музею Гугенгейма. Автор цієї неординарної будівлі англійський архітектор Франк Гері. Користуючись комп'ютерною технікою та власним творчим словником, він створює архітектуру-скульптуру як надчасовий образ нової естетики. Вона стала визначати нове бачення світу, з яким людина зустрінеться, мабуть, лише в наступному столітті. На її створення претендуватиме в ХХІ сторіччі нанотехнологія, говорити будуть про неї як про “текучу”, “дигітальну” та “гібридну” архітектуру. Музей Гугенгейма визначається зараз світовою громадськістю як одне з найвидатніших та перспективних творінь сучасної архітектури.

Столиця Малайзії **Куала Лумпур** із спекотного центра гірництва перетворилася на місто супермодерне завдяки будівництву в ньому в 1997 році найвищого у рукотворному світі споруди – спарених хмарочосів (Petronas Towers) заввишки 452 м. Вони начебто розв'язали ділову та творчу ініціативу столиці: нечувано стала розвиватися господарська діяльність держави, протягом буквально декількох років з'являються десятки висотних споруд, четверта у світі за висотою телевежа. У столиці багато старих та нових храмів численних азійських релігій. Вони створюють гармонійні мальовничі контрасти з Petronas Towers, що збагачує місто мальовничими ландшафтними панорамами високої художньої візуальної культури.

Історія не може йти у зворотному напрямі. Нові люди мають свій смак, свої ідеали, свої завдання.

Життя показує, що коли необхідно відбудувати зруйноване війною місто, то час завжди ставить завдання про створення оболонки для нових ідеалів, яка вимагає нових форм. Тільки так формується історія суспільства, а не за умови ностальгічної орієнтації на минуле, яке насправді не спроможне відобразити мислення нової людини. Водночас, це не означає, що сучасник повинен поривати з минулим своїх батьків, але він має наповнювати його своїм новим цивілізаційним змістом, щоби при тому не загубити самого себе.

Вихід Львова за межі австро-угорського та польського “бачення” відбудеться завдяки орієнтації на нові технології – технології ХХ століття, за рахунок свого розуміння форми, розуміння, яке, – і ми це маємо визнати – за останні 50 років ХХ століття нічим особливим себе не

проявило. Протиріччя, які при тому виникають, уявні. Коли вони “роздуваються” силоміць, і виникають сурогати культури.

“Відбудовані” в Києві “Золоті ворота” не стали символом столиці значною мірою і внаслідок втрати формальної достовірності та історичної ідентичності.

Майже всі молоді африканські країни (особливо Нігерія, Гвінея, Гана), отримавши незалежність, зробили націоналістично-“патріотичну” спробу ідентифікуватися в своїй національній, історичній архітектурі. Дуже швидко цей “рух” виявився нещирим та бесперспективним. Він вступив в конфлікт з динамікою нових життєвих умов, з новими технологіями, нарешті, з новою зоровою свідомістю.

Під час зведення Палацу мистецтв львівські архітектори втратили унікальний шанс, який їм випав наприкінці ХХ сторіччя, адже об’єкт у старій міській забудові залишився “незауваженим”, не став сенсацією. Його “слоновість” (притаманна архітектурі соцреалізму) естетичних переживань не викликала. Та, мабуть, і не всі мешканці міста здогадуються про існування у Львові Палацу мистецтв, не говорячи вже про близьку, а тим більше про дальню периферію.

А ефект міг би бути! Якби, наприклад, це було щось динамічне – незалежне від чужого контексту, не всі елементи якого заслуговують на захист, – в дусі Ф. Гери? Хоча і не обов’язково. Це могло би бути і щось “своє” — атракційне (в дусі часу), динамічне, сучасне. Не вийшло! А як уникнути небезпеки, щоби творча інертність та хибні рішення не повторювалися? А така небезпека є, про що свідчить дискусія навколо можливої (здається, вже ні) відбудови Високого замку.

Що стосується самого факту дискусії, то він свідчить про наявність у львів’ян високого інтелекту та тонкої культури. Завдяки ним вони проявили, без сумніву, високу громадянську свідомість у вирішенні долі такого складного феномена, як архітектурний образ нашого міста в ХХІ ст. Дискусія свідчить також про наявність у Львові продуктивної атмосфери серед самої архітектурної громадськості міста.

Отже, кожна нова цивілізація на власному ґрунті створює свої інститути (зокрема архітектуру), які призначені їй обслуговувати. Історичні пам’ятки минулої нової цивілізації розцінює як складову частину своєї культури і пристосовує (хоча і не завжди вдало) до своїх потреб. Призначене формувати нові цивілізаційні здобуття, нове покоління приречене створювати нову архітектуру, і воно не повинно давати своїм опонентам шанс збиватися з обраного шляху та нав’язувати собі чужі цінності, які вичерпалися та знецінилися.

Те, що відбувається зараз у львівській архітектурі загалом, має, на наш погляд, значну художню вартість та цивілізаційну перспективу. Львів пробуджується!